

D74 1978

1978, 19. října, Praha. - Stanovisko mluvčích Charty 77 k diskusím o poslání a činnosti Charty 77. (Dokument č. 21)¹

Stoupencům a signatářům Charty 77

Tento dokument vyjadřuje naše stanovisko k diskusím o poslání a činnosti Charty 77. Shrnuje hlavní závěry, na nichž se diskutující dosud shodli. Věříme, že se stane podnětem k dalším úvahám o smyslu a možnostech nezávislých občanských iniciativ, o jejich praktické činnosti a perspektivách.

Charta 77 - Dokument č. 21

Rozličné nově vznikající občanské iniciativy ožívují i diskuse o poslání a práci Charty 77? Charta 77 považuje za velmi příznivý jev jak tyto iniciativy a diskuse o nich, tak i všechny úvahy o vyhlídkách hnutí za lidská práva vůbec. Bude je proto i nadále plně podporovat.

Charta 77 je společenství aktivní, živé a otevřené. Neuzavírá se do sebe a neodděluje se od společnosti. Od samého začátku vychází z přesvědčení, že hledání a nalézání pravdy je společnou věcí všech občanů bez výjimky a že nikdy nebude a nemůže být uzavřeným procesem. V tom i ve všem jiném trvá na svých původních zásadách. Svou vlastní původnost vidí stále v tom, že je volným, neformálním a otevřeným společenstvím lidí různého přesvědčení a různé víry - společenstvím lidí zasazujících se jednotlivě i společně o respektování lidských práv v naší zemi i ve světě. Není a nemíní se stát opoziční organizací s vlastním programem politických a společenských reforem a změn.

Vyjde vstříc každému, kdo projeví ochotu vést o právech občana konstruktivní dialog a kdo chce takový dialog vést i se státní a politickou mocí. Litujeme, že jej odpovědná místa odmítají. Musíme však rozhodně vystoupit, brání-li úřady zákonné snaze občanů dorozumět se o otázkách pro společnost životně důležitých a doléhajících stále tíživěji na všechny. Jako občané jsme zejména povinni veřejně odmítnout, když úřady protiprávně uplatňují různé formy represe proti těm, kdo vystupují s kritickými podněty.

Prozíravá vláda se nebojí kritiky a dobře míněnou kritiku vítá. Ve společnosti poznamenané otřesy složitého a rozporuplného vývoje může veřejná kritika vyvolat nedorozumění, staré spory oživit a na první pohled i prohloubit. Rozpory a konflikty, vyvěrající z postavení občana, jehož práva jsou zkracována, však nemohou být vyřešeny tím, že se občan se stavem veřejných věcí smíří a stáhne se z veřejného života. Občanskou nerovnost nelze ničím usmířit, lze ji překonat jen občanskou odvahou a statečností, jež jsou neodmyslitelnou podmínkou kontrolovatelné a kontrolované zákonnosti.

Téměř před dvěma roky jsme s radostí uvítali právní akty, jimiž se mezinárodní pakty o lidských právech staly součástí československého právního řádu. Ujišťujeme své spoluobčany i vládu, že uvítáme každý další krok na takto vyznačené cestě a že se upřímně těšíme z každého pokroku, byť malého a částečného. Budeme podporovat vše, co zlepšuje stav společnosti a práva občanů. Stejně rozhodně jsme odhodláni věcně a v souladu s právním řádem

upozorňovat na všechno, co tento stav dále zhoršuje, kdo a jak práva občanů porušuje.

V diskusi o poslání a práci Charty 77 získal širokou podporu návrh, doporučující změnit vžitou praxi při přípravě dokumentů Charty 77 o problémech společenského života. Dosud převažovala snaha formulovat problematiku naplňování jednotlivých lidských práv – práv občanských a politických, sociálních, hospodářských a kulturních – v podobě víceméně ucelených a hotových závěrů. Napříště chceme dát přednost kritickým diskusím a všechny závěry podrobovat co nejširší oponentuře. Podle svých sil se budeme obracet na odborníky a zainteresované sociální skupiny, k celé veřejnosti a ovšem i ke všem kompetentním oficiálním orgánům. Budeme přitom vhodnými a dostupnými prostředky usilovat o zveřejnění a rozšíření všech stanovisek, byť jakkoli protichůdných a bez ohledu na vztah jejich autorů k Chartě 77. Jsme pevně přesvědčeni, že rozvoj společenské kritiky a kritického ducha je podmínkou pozitivního přístupu k řešení obtíží, jež prožíváme, a k hledání konstruktivního východiska z nich.

Charta 77 nevznikla jako výraz určitého vyhraněného politického stanoviska v úzkém smyslu. Neusiluje o moc. Její dokumenty proto nemohou a nechtějí vyjadřovat hlediska té či oné části signatářů nebo stoupenců. Nejsou ani platformou jednotlivých proudů opozice. Nezříkáme se práva dotýkat se obecných, filozofických a politických stránek konkrétních společenských jevů. Nadále budeme vyvíjet iniciativu k potřebným legislativním úpravám. Nepovažujeme se však za rozhodčího v ideových a politických sporech, nepřisvojujeme si právo rozhodovat jako poslední instance o tom, co je a co není pravda a spravedlnost, nepovyšujeme se na svědomí národa.

Charta 77 se zrodila z hluboké potřeby právní jistoty, z touhy po veřejné mravnosti, která by nebyla úskočná a příležitostná, z přání přispět k tomu, aby všichni českoslovenští občané žili a pracovali jako svobodní lidé. Z toho ducha vychází její kritika neústavního systému faktického podřízení všech institucí a organizací ve státě politickým direktivám aparátů vládnoucí strany a rozhodnutím mocensky vlivných jedinců. Charta 77 připomněla, že právě tento systém je nástrojem omezování a potlačování řady občanských práv, že jeho nositelé se nikomu neodpovídají, že rozhodnutí mocensky vlivných jedinců mají přednost i před zákonem, přičemž jsou často jen ústní, občanům neznámá a jimi nekontrolovatelná, a Ústava ČSSR a ostatní právní normy obsah, tvorbu ani aplikaci takových rozhodnutí neupravují. Nespokojenost s tímto stavem a jeho důsledky vyjadřují stále více i mnozí občané, kteří si jejich příčiny neuvědomují, nebo z obav o bezpečí své a své rodiny na ně nechtějí poukázat.

Kritický postoj občanů má mnoho podob. Mnozí kritizují stav veřejných věcí v principu stejně nebo podobně jako Charta 77, leckdy s nemalým rizikem, i když mají výhrady k našemu postupu. Různost se nevztahuje jen na představy, jak kritizovaný systém vznikl, jak se projevuje, působí a jak by měl být změněn, ale i na to, do jaké míry je účelné věnovat se právě těmto otázkám. Kdyby se tato různost mohla svobodně a plně projevit, podnítila by tvorbu nových duchovních i hmotných statků a hodnot. K takovému stavu nedospějeme ze dne na den. Takové vědomí nemůže však být překážkou pro ty, kdo mají dobrou vůli pomoci

společnosti; existuje široká oblast nesporných jevů a potřeb, v jejichž rámci je možné rozvíjet pozitivní úsilí ke zkvalitnění a zvýšení úrovně celého společenského života.

Na mluvčí Charty 77 se obracejí jednotlivci a skupiny občanů s různými podněty a úvahami, které nedošly sluchu oficiálních institucí. Pozornost budí všechny úseky společenského života: otázky demokracie a samosprávy, problémy spolkové činnosti i života duchovního a náboženského, činnost justice, bezpečnosti a advokacie, právní ochrana občanů a odborová práva, otázka emigrace a politického exilu, problémy ekonomické, zahraničního obchodu, plánování, programování, tvorby cen, spotřeby, cestování, bydlení a architektury, zdravotnictví, bezpečnosti provozu atomových elektráren a celého životního prostředí, dále otázky školské reformy, vědecké a výzkumné práce, podmínek svobodného a efektivního bádání, vědeckého a technického rozvoje vůbec. Zvláštní pozornost poutají česko-slovenské vztahy, otázky národnostních menšin a Cikánů-Romů, jakož i problémy žen a mládeže.

Ani tento rozsáhlý výčet není vyčerpávající a rozšiřuje se o další témata. Nechceme však sepisovat katalog zbožných přání. Věnujeme hlavní pozornost praktickým otázkám rozvoje těchto iniciativ a diskusí. Věříme, že nás v tom podpoří všichni, kdo s myšlenkou Charty 77 souhlasí a sympatizují. Vítkáme každého, kdo chce v naznačeném směru spolupracovat, případně se spolu s jinými ujmout prozkoumávání některého důležitého společenského problému a předloženého návrhu na jeho řešení.

Přáli bychom si, aby se s tímto dokumentem seznámili všichni stoupenci a signatáři Charty 77 a zaměřili v tom smyslu své úsilí, abychom mohli stále usilovněji přispívat k uplatňování lidských práv a jejich rozšiřování na všechny občany. Charta 77 považuje při tom za svou povinnost podporovat a povzbuzovat aktivitu všech občanů tak, aby nabývala podobu iniciativ stále širších a zralejších, aby se ubírala stále samostatnějšími cestami, aby se na ní podíleli především ti, jichž se přímo dotýká, aby se rozvíjela na široké demokratické základně.

dr. Ladislav Hejránek, Marta Kubišová, dr. Jaroslav Šabata mluvčí Charty 77

Pozn.: Tento text je vydán po zatčení dr. Jaroslava Šabaty, který pověřil jeho konečnou redakci zbývající dva mluvčí.

^ čsds, sb. Charta 77. – strojopis, fotokopie.

¹ *Původní koncept dokumentu nadepsaný Stanovisko mluvčích k práci Charty 77 je uložen v archivu ÚSD, sb. FMV-Ch, kart. 1. Byl po diskusi podstatně přepracován ve směru širokého společenskokritického působení Charty a podpory nejrůznějších forem občanských aktivit. Dokumentu se také říkalo „dokument o dokumentech“, protože se mj. zabýval novými způsoby tvorby a předkládání k diskusi textů, jež se označovaly „dokumenty Charty 77“.*

² *Míněny byly zřejmě ad hoc vznikající výbory za propuštění politických vězňů, VONS, podpisové akce proti represím, kulturní iniciativy – samizdatové vydávání časopisů a knih, „podzemní“ hudební skupiny, bytové semináře, bytová divadla, nezávislé výstavy ve dvorech, ekologické akce apod.*

Plné znění: In: *Charta 77. Rok 1978*, Samizdatový sborník, s. 84-86 • *Listy*, roč. 9 (1979), č. 1, s. 53-54 • Skilling, H. Gordon: *Charter 77 and Human Rights in Czechoslovakia*, Londýn 1981, s. 142-145 • *Charta 1977-1989*, s. 215-216 • *Zpravodaj Čechů a Slováků ve Švýcarsku*, roč. 12 (1979), č. 2, s. 1-3 • *Londýnské listy*, leden 1979, s. 3-5.